

SAMEN ‘Zijn’

Twee performers in het blauw bewegen op rode All Stars door de menigte van wel 85 toeschouwers in het knusse café. Ze klimmen op tafels, dansen met glazen en mensen en vleien zich dan liefdevol tegen het publiek aan. Na een swingende salsa volgt abrupt een groepsessie waarbij het publiek met de ogen dicht en de handen op de onderbuik ademhalingsinstructies volgt. Om vervolgens met elkaar op het ritme van het nummer, *The Girl from Ipanema* heen en weer te bewegen. Met een drankje in de hand beweegt dat publiek met z'n allen van links naar rechts. De groep mensen beweegt vloeiend als een zwerm vogels, ze lijken net één lichaam.

Eén van die performers in het blauw was ik en ik voelde me zielsgelukkig tijdens *In een Notendop* van SERIÓÓS collectief. Ik stond in contact met de mensen waar ik voor optrad en we deden het samen, we waren verbonden. Dit is waar ik naar streef in elke dansvoorstelling die ik maak.

Het thema van verbinden komt telkens weer in mijn werk naar boven. Ik zoek naar vormen en experimenteer daarmee om daadwerkelijk contact te maken met mijn publiek. Die vormen bestaan in mijn werk uit het creëren van fysieke interactie en het genereren van een collectieve energie. In dit essay beschrijf ik hoe deze vormen voor verbinding zorgen.

Als maker ben ik er ten diepste van overtuigd dat we door fysieke interactie ook van binnen dichterbij elkaar komen. De bewegingen en het contact tussen performer en toeschouwer krijgen hierdoor een diepere en vollere betekenis. Met mijn voorstellingen beoog ik bruggen te bouwen. Ik wil datgene bespreken en bespreekbaar maken, dat niet met woorden bespreekbaar is. Door in mijn voorstellingen een groepsdynamiek te creëren tussen performers en publiek en vanuit een gezamenlijke pulse en ritme te werken staan we intenser met elkaar in contact. Door deze dynamiek ontstaat een collectieve energie die zorgt voor een diepere beleving. Wat ik daarmee in mijn voorstellingen wil meegeven is: we zijn niet zonder de ander, dus zie elkaar.

Mijn visie onderbouw ik aan de hand van de inzichten uit *Directing Postmodern Theater* van Jon Whitmore, *Politics of Touch* van Erin Manning en *Lichamelijke verbondenheid in beweging* van Nico de Vos onderbouwen. Whitmore en Manning schrijven over de effecten van aanraking. Whitmore spitst dit toe op de theatervormen en de betekenis daarvan in het communicatieproces dat zich afspeelt tijdens een voorstelling. Manning benadert het begrip aanraking op een filosofische manier. Deze invalshoeken gebruik ik voor de uitwerking van de vorm fysieke interactie. De collectieve energie als vorm bespreek ik op basis van de begrippen van de Vos. In zijn behandeling van het begrip intercorporaliteit gaat het om de relaties tussen lichamen in de danskunst. De afwisseling van eenheid, het individuele lichaam, en veelheid, het samenzijn van individuele lichamen, creëert daarin een energetisch spanningsveld (221).

Het artistieke belang van fysieke interactie en collectieve energie, voor mij, illustreer ik aan de hand van danservaringen. Ik beschrijf deze zoals ik ze als performer ervaren, als toeschouwer beleefd en als choreograaf bedoeld heb.

Fysieke interactie

Ze gebruikt mijn lijf als dansvloer. Haar bewegingen voel ik in het diepste van mijn lichaam resoneren. Haar warme handen verwarmen zachtjes mijn schouders en wang. Vervolgens klimt ze als een aapje op me. Zo sta ik met velen anderen op de vloer bij *25 feet* van *The100hands* en we hebben snel door dat we deel uitmaken van de voorstelling. Zonder geaarzel leunen ze op ons om hun bewegingen te kunnen uitvoeren. Zo moet ik een telefoon met flits vasthouden en fungeer ik als steunpaal voor de danseres. Bij deze taak word ik ondersteund door onbekende mede-toeschouwers, omdat ik het niet alleen kan. Hun handen houden mijn achterlijf vast, anders val ik om. Ik ben met hen verbonden.

Tijdens *25feet* voelde ik de performers en mijn medetoeschouwers letterlijk op mijn huid. Ik realiseerde me dat zonder mij en mijn mede-toeschouwers deze voorstelling niet zo had kunnen plaatsvinden. Juist door dit soort fysieke interacties tussen publiek en performers ontstaat er voor mij een waardevolle diepere betekenis in dans. De vraag is nu hoe deze ontstaat.

Whitmore schrijft over twee onderbelichte betekenisgevende elementen die in een theatrale voorstelling zijn te onderscheiden. Zo herken ik me in zijn omschrijving van de essentiële rol van het publiek in het communicatieproces van een voorstelling. Hier ben ik als maker voortdurend mee bezig. Ditzelfde geldt voor de aanraking. Ook dit ziet Whitmore als een belangrijk element (12).

To have a performer hold hands with an audience member or reach out and touch her cheek is the ultimate personal signification. At this point the barrier is broken: the spectator and performer merge, even if for only an instant. (199)

Door de handen van de performer op mijn wangen werden we even samen één. Ik voelde me gezien en dat maakte me blij. Vanuit mijn ervaring als toeschouwer ken ik dus de betekenisvolle waarde van aanraking. Als choreograaf weet ik dat het een uitdagend traject is om daar invulling aan te geven. De intimiteit van het aanraken en het onderzoeken van de grenzen hieraan zijn een kwetsbaar gebied waar je je op begeeft. In het maken van fysiek contact met het publiek zit voor mij ook het spannende improvisatiedeel dat ieder optreden uniek maakt. In elke voorstelling zitten andere en nieuwe aanrakingen, met bijbehorende nieuwe betekenissen. Als performers heb je met elkaar gerepeteerd en ben je op elkaar ingespeeld en zijn de aanrakingen bekend en vertrouwd. In de contactmomenten met het publiek ontstaat elke keer een nieuwe ervaring. Door deze aanrakingen blijf je als performer en maker ook in beweging.

In de motorische handeling, een hand rust op mijn wang, en de denotatie daarvan, jij raakt mij aan, ontstaat ook een diepere betekenis. Het gaat mij om deze unieke, subjectieve ervaring. De connotatie van deze aanraking, die voor iedereen en in elk moment weer anders zal zijn. Zo kom ik uit bij de filosofische invulling van het begrip aanraking door Manning.

“With touch, I enter (into communication) with you, with you I create the interval between me and you, I am moved by you and I move (with) you, But I do not become you (11).” Door de hand van de performer op mijn wang gebeurde er iets in mij. Hoe kort en spannend het ook was, ik ervoer een diepere verbondenheid die ik niet zomaar in woorden kan vatten. Volgens Manning word ik hier bewogen door de ander en raak ik hierdoor dieper met mezelf in contact. Doordat de ander zichzelf met mij deelt schijnt dat licht op wat dit in mijn lijf teweegbrengt en waar ik zicht op krijg. Ik word beïnvloed door de ander maar ik verander niet in de ander. Ik kom juist zo dicht mogelijk bij mezelf. Voor verbinding is het delen van wie jij bent en wat jou maakt noodzakelijk. Door aanraking maakt je lijf contact met een wereld die voorheen nog niet identificeerbaar was (Manning 13).

Als maker zit voor mij hierin de essentie, want ik wil een stem geven aan het gevoel van dit individuele innerlijk bij mezelf en bij de ander. De beweging spreekt waar woorden te kort schieten. Ik wil in mijn voorstellingen door wederzijdse communicatie de gevoelsstem van de ander juist laten ‘horen’. De bundeling van al die gevoelsstemmen tot een gezamenlijke kracht voedt de performance op haar beurt weer.

Collectieve energie

Een storm van hollende performers neemt me mee. Overal zie ik beweging in hetzelfde ritme en het werkt aanstekelijk. Het gaat als bliksem zo snel. Soms botst iemand tegen me op, of ik tegen een ander. Ik waai, samen met mijn mede-toeschouwers, mee met de wervelwind die de performers hebben veroorzaakt. We vormen een geheel, we lijken op een school vissen die één kant op zwemt. We zijn zo op elkaar ingespeeld dat op het moment dat een performer een kartonnen doos begint te vouwen we allemaal meteen mee gaan vouwen. Samen plaatsen en stapelen we de dozen en bouwen zo een rond fort van karton om ons heen.

De 13 performers van Sweigman& tijdens *For The Time Being* zaten met elkaar in eenzelfde energie, waardoor wij als publiek in de ruimte dit volledig overnamen. De individuele energie van elke aanwezige werd omgevormd naar één gezamenlijke energie. Ik voelde me verbonden met iedereen in de ruimte, en het leek alsof we samen in een trance zaten.

Die trance, in hetzelfde ritme zitten, vanuit dezelfde pulse werken en de individuele krachten bundelen voor het groter geheel versta ik onder een collectieve energie. Het ervaren hiervan vind ik een wezenlijk aspect bij het meemaken van een dansvoorstelling. In mijn eigen werk streef ik er naar deze ervaring ook bij mijn toeschouwers te bewerkstelligen. Om dit te bereiken moet ik in mijn werk met de performers dus een interacterende relatie construeren met het publiek. Zo kom ik bij het begrip intercorporaliteit van de Vos. Hij concludeert dat intercorporaliteit in de dans gezien moet worden als een diepe lichamelijke verbondenheid in beweging, in materiele en gevoelsmatige zin (221). In zijn focus op ideeën over het lichaam en aanraking zie ik raakvlakken met hoe ik werk als dansmaker. Het begrip van aanraking benadert hij heel breed. Alle dieren, planten, stenen en mensen, staan in aanraking met elkaar en zijn samen nauw verweven via lucht, licht, geuren en klanken (155). Zo geredeneerd staan alle mensen dus in onderlinge verbinding en raken elkaar aan. De 13 performers en het publiek stonden in dezelfde ruimte op dezelfde vloer in dezelfde lucht en raakten elkaar daarmee ook aan. Of we willen of niet, we zijn te allen tijde

met elkaar in contact. Mijn mening is dat we ons daar als mensen rekenschap van moeten geven en onze verantwoordelijkheid in moeten nemen. Dat is een belangrijke laag in mijn danswerk.

In het begrip van aanraking zit bij de Vos de energetische spanning tussen eenheid en veelheid. De energie van het individu, de eenheid, komt bij contact en interactie, als eenheden samen een veelheid vormen, samen met de energie van de ander(en) (163). In deze dynamische verwerkelijking van het contact door beweging ontstaat in mijn ogen een collectieve energie. Zoals ik die sterk voelde in het beschreven voorbeeld waar ik deel uitmaakte van een groter geheel dat als een geolied raderwerk een kartonnen fort realiseerde. Ik streef ernaar juist dit gevoel aan te wakkeren bij mijn publiek. Alle verschillende lijven creëren het lijf van de groep, een veelheid (de Vos 140). Mijn ik is deel van én draagt bij aan een 'ons'. Niet alleen de performer, maar ook het publiek kan worden opgenomen in de dynamiek van eenheid en veelheid en daarmee in de intercorporaliteit (de Vos 221). Ik speel met dit gegeven en ben op zoek naar het creëren van een gezamenlijk ritme en pulse van performer én publiek, want deel uitmaken van een veelheid zorgt voor het gevoel van verbondenheid. Vanuit zijn bevindingen maakt de Vos een, mij inspirerende, vertaalslag naar de wereld van de (dans) ethiek. "Misschien kan dans de wereld niet veranderen, ... Ze kan echter wel voelbaar maken dat mensen op het meest fundamentele, lichamelijke-zintuiglijke niveau met elkaar verbonden zijn (227)." Dit sluit precies aan op wat ik voel als dansmaker. Dit is wat mij drijft in mijn passie voor dans.

Tot slot

Dans als kunstvorm draagt bij aan de verbinding tussen mensen. Fysieke interactie met het publiek en de collectieve energie die ik hiervoor gebruik zijn hierin een wezenlijk onderdeel. Daarom maak ik van deze vormen steeds gebruik in mijn danswerk. Ik wil dat we elkaar zien, elkaar erkennen en samen de verantwoordelijkheid nemen voor de wereld waarin we samen zijn en samen leven. En bovenal dat we de pure schoonheid daarvan (in)zien.

Aan de hand van Whitmore's communiatiesystemen in het theater heb ik betoogd dat fysieke interactie een wezenlijke betekenis gevende rol kan spelen in een voorstelling. En dat ik daar dankbaar gebruik van maak ik mijn werk. Vanuit Mannings meer filosofische benadering van deze interactie heb ik laten zien dat je in die momenten van interactie en contact elkaar gaat zien en onderscheiden. Vanuit het verschil dat je dan ziet leer je juist over de wereld en jezelf. In de intercorporaliteit van de Vos vind ik ondersteuning voor mijn visie op verbinding: we zijn voortdurend met elkaar in contact, waarbij individuele energiestromen samenkomen en dat verbindt ons onlosmakelijk met elkaar.

Met mijn dansen wil ik daar het vergrootglas in zijn, zodat mensen zich in hun gevoel daar bewust van worden en blijven. En vooral dat ze van dit besef volop genieten.

Literatuurlijst

Deekman, Jasmin and Köster, Meis, *In een Notendop*. SERIÓÓΣ, 5 t/m 8 Maart 2020. Café Theater Festival in Café Gastmaal, Utrecht.

De Vos, Nico. *Lichamelijke Verbondenheid In Beweging: Een Filosofisch Onderzoek Naar Intercorporaliteit In De Hedendaagse Danskunst*. Nico de Vos | Miranda Thoonen Grafisch Ontwerp bno, 16 december 2014.

Dzuki Jelen, Jasper en Vogelnik Skerlj, Mojra., *25 feet*. The100hands, 2016. In Dansmakers, Amsterdam.

Manning, Erin. *Politics Of Touch: Sense, Movement, Sovereignty*. University of Minnesota Press, 2007.

Sweigman, Boukje, *For the Time Being*. Sweigman&, 2017. In Frascati, Amsterdam.
Whitmore, Jon. *Directing Postmodern Theater: Shaping Signification In Performance*. University of Michigan Press, 1994.